

Lily Lynch: Användbara spöken

[Ur [Sidecar](#), 11 augusti 2022. Översättning från engelska, Göran Källqvist.]

I EU-NATO:s protektorat Kosovo orsakade en smärre byråkratisk fråga nyligen ett utbrott av våld. Det var i praktiken en rutinhändelse, men skjutglada slagskämpar från kalla krigets dagar tillkännagav snabbt inledningen av ett nytt Balkankrig. Hotet om en ny konflikt på Balkan – anstiftad av Ryssland i samarbete med sina ortodoxa bröder i Serbien – har visat sig vara ett användbart spöke för väst, och har använts för att rättfärdiga NATO:s utvidgning, uppblåsta budgetar och det så kallade internationella samfundets fortsatta närvaro. Men det har också visat sig vara användbart för Ryssland, och har gjort det möjligt för Moskva att hävda att det fortfarande har en kompis i Europa, trots att Belgrad i tysthet rör sig i riktning mot väst.

Den aktuella frågan den här gången var identitetshandlingar och registreringsskyltar. Förra månaden tillkännagav regeringen i Pristina planer på att införa nya åtgärder som skulle kräva att den serbiska minoriteten måste skaffa provisoriska, av Kosovo utfärdade dokument och skyltar till sina fordon. Idag har Kosovo en befolkning på knappt två miljoner, av vilka omkring 90% är albaner. Serber är den näst största etniska gruppen, och utgör mellan 4 och 7%. Pristina anser att åtgärderna är ömse-sidiga, eftersom Kosovo-medborgare måste ha serbiska dokument och skyltar i Serbien. Den byråkratiska förvirringen är en konsekvens av Kosovos ifrågasatta status. Trots att Kosovo utropade sig självständigt 2008 gör Serbien fortfarande gällande att det är dess sydligaste provins och helig serbisk mark.

Den 31 juli uttryckte lokalinvånare i samhällen med serbisk majoritet i norra delen av Kosovo sitt missnöje med de nya föreskrifterna genom att blockera vägar nära två gränsövergångar till Serbien, något som nu är en årlig ritual. Polisen rapporteras ha skjutit mot okända beväpnade personer. Kosovos majestätiska vicekonung, USA:s ambassadör Jeffrey Hovenier, fick situationen under kontroll genom att beordra premiärminister Albin Kurti att skjuta upp genomförandet i 30 dagar. Status quo – en osäker men relativt varaktig fred – återställdes. Observatörer i Kosovo anmärkte att händelsen återspeglade Kurtis så kallade ”politiska mognad”. Den underförstådda kapitulationen inför USA-ambassadens makt var ett medgivande att alla större regeringsansträngningar kräver samordning med Kosovos koloniala administratörer.

Det har varit dramatiska förändringar för ”Kosovos Che Guevara”, som en gång i tiden ledde gatuprotester mot privatiseringar och avfyra de tårgas i parlamentet. Kurtis politiska filosofi formades utifrån den antikoloniala kampen i det så kallade globala syd. Namnet på hans parti, *Lëvizja Vetëvendosje*, betyder ”rörelsen för självbestämmande”. För 10 år sedan anklagade den amerikanske ambassadören partiet för att ha skickat hot till den tidigare utrikesministern Madeleine Albright, förkämpe för amerikansk intervention i Kosovo, vars Albright Capital Management var omstritt för att ha lagt bud på det statliga telekommunikationsföretaget. Men det var andra tider då. Förra månaden var Kurti i Washington för tredje gången sedan april för att skriva under Kosovo Compact, värt 200 miljoner dollar, med USA-regeringens Millennium Challenge Corporation, som representerades av sin verkställande direktör, Madeleines dotter Alice Albright.

Det internationella samfundets decennielånga mandat i Kosovo har sedan länge utsatts för avsevärd kritik, både från människorättsorganisationer och i Kosovo. NATO:s bombningar av det som återstod av Jugoslavien 1999 påstods vara för att stoppa grymheter begångna av serber, och togs inledningsvis mot med tacksamhet av den albanska befolkningen. (Den tidigare tjänstemannen i Obamas utrikesdepartement och USAID:s nuvarande chef, Samantha Power, skulle senare säga att bombningarna också ”delvis handlade om NATO:s trovärdighet”.) Ett antal internationella organ som inte var ansvariga inför befolkningen inrättades så småningom för att förvalta fred och demokrati. FN:s civila administration i Kosovo (UNMIK) och NATO:s Kosovostyrkor (KFOR) har kritiserats för att inte ha lyckats skydda minoriteter från etniskt våld.¹ Europarådet anklagade också NATO för ”obstruktionspolitik” under dess undersökning av påstådd tortyr i KFOR:s interneringsläger, och dess sändebud för mänskliga rättigheter beskrev USA:s militärbas i Kosovo, Camp Bondsteel, som ”en mindre version av Guantanamo”. Samtidigt drabbades EU:s rättssäkerhetsdelegation (EULEX) av allvarliga anklagelser om korruption och mutor – just det den var avsedd att bekämpa. 2020, det år då dess mandat antogs upphöra, rankades Kosovo på plats 104 av 180 i Transparency Internationals korruptionsindex, ett bevis på EULEX’ misslyckande.

Tvisten nyligen om dokument och skyltar förvärras av större spänningar. Serber i Kosovo säger att regeringen i Pristina inte har hållit sina löften, och har underlåtit att genomföra en avgörande del av 2013 års Brysselöverenskommelse med Belgrad: att bilda Förbundet för serbiska kommuner, ett politiskt organ som skulle styra över de 10 kommuner i Kosovo där serber utgör majoriteten. En stor del av meningsmotsättningarna har sina rötter i förhandlingarnas ”konstruktiva tvetydighet”. För Serbien är förbundet ett tredje regeringslager som skulle skydda serbernas rättigheter, för Kosovo är det bara en medborgarorganisation utan någon verkställande makt. Å andra sidan upplever albanerna i Kosovo att de har väntat på full suveränitet alldeles för länge. Trots att Kosovo utropade sin självständighet för 14 år sedan är det fortfarande bara delvis erkänt som suverän stat (Kosovos utrikesministerium säger att det för närvarande har erkänts av 117 länder. Fem av EU:s 27 stater erkänner det inte). Många upplever också att serberna i norr har fått tillräckligt bra behandling, och pekar på att de inte har betalat för sin egen elektricitet på 23 år – på senare tid har den betalats av Kosovos regering, till en kostnad av 40 miljoner euro förra året. Pristina är väldigt intresserad av att lösa frågan, och de lokala serberna vet att elräkningen snart kommer.

När oroligheterna i norr verkade lugna ner sig tog ett antal välkända kallakrigshetsare sin tillflykt till sociala media för att rapportera att Serbien med stöd från Ryssland just hade angripit Kosovo.² En klagovisa av obekräftade rykten spreds: en ny front i sammandrabbningen mellan Ryssland och väst hade öppnats; Serbien invaderade; män med uniformer från den ryska paramilitära Wagnergruppen hade syns till. Francis Fukuyama anslöt sig till kören, och twittrade ett foto av Kurti och honom själv med kommentaren att han ”förtjänar vårt stöd under den nuvarande konfrontationen med Serbien”. Det var ett lämpligt eftermäle till historiens slut, med tanke på den centrala roll som prejudikatet Kosovo har haft för att återuppväcka historien.³

Här är det viktigt att stanna till och säga att den här sortens vårdslöst ryktesspridande har fått många människor dödade i Kosovo. I mars 2004 beskylldes lokala serber felaktigt för att tre albanska barn drunknade – en dag efter att en ung serbisk man sköts. Sensationslystna redogörelser följde i media.

1 [Human Rights Watch](#), rapport 2004.

2 [Twitter](#), 31 juli 2022.

3 [New Yorker](#), 15 februari 2022.

Under de följande två dagarna upplevde Kosovo det värsta etniska våldet sedan kriget upphörde 1999. När det hela var över hade 19 personer dödats och mer än 900 skadats. Omkring 29 serbiskt ortodoxa kyrkor och kloster var allvarligt skadade eller förstörda. Mer än 800 hem som tillhörde serber, romer och ashkalier angreps och förstördes. Mer än 4.000 människor tvångsflyttades. Som en rapport från OSCE, som i detalj redogjorde för medias roll i att underblåsa våldets lågor, säger: ”Utan de vårdslösa och sensationslystna rapporterna den 16 och 17 mars kunde händelserna ha tagit en annan vändning. De kanske inte hade nått den intensitet och brutalitet som bevitnades eller kanske inte hade ägt rum överhuvudtaget.” På ett annat ställe utfärdade rapporten en mer allmän varning: ”i ett postetniskt konfliktsamhälle som Kosovo kan vinklad rapportering ensamt leda till våld”.⁴ Förmodligen är åtminstone en del skrivande kallakrigskämpar medvetna om detta, och ändå gör de det.

Kurti har också varit angelägen om att åkalla konfliktpöket. Under de senaste månaderna har han insett att han kan få ökat stöd i huvudstäderna i väst genom att göra liknelser med Ukraina. Nyligen sa han till italienska media att risken för krig var ”mycket hög”, och betonade att Kosovo precis som Ukraina var ”en demokrati som gränsar till ett envælde”.⁵ Kritiker av dessa ödesdigra uttalanden hävdar att han prioriterar att behaga väst och folk i förskingringen framför folk som bor i Kosovo. Inflationen är 14,1% medan arbetslösheten är 25,9% (ungdomsarbetslösheten är särskilt dyster, nästan 50%). Förra veckan hävdade statssekreteraren för Serbiens utrikesministerium, Nemanja Starović, att Pristina försöker framställa den serbiske presidenten Aleksandar Vučić som en ”mini-Putin” och Kurti som en ”mini-Zelenskyj”, i förhoppningen att en upptrappning ”i vanlig ordning skulle utlösa ett amerikanskt och NATO-stöd till Kosovo”, oavsett vem som startar våldet.

Det kanske är överraskande att Ukraina är en av de stater som inte erkänner Kosovo. Men det har gjorts nya försök att ändra på det. Serbien har på senare tid ådragit sig kritik från väst för sin vägran att införa sanktioner mot Ryssland. Det har funnits krav på att upphäva dess status som EU-kandidat. Bilder på fotbollshuliganer i Putin-tröjor som marscherade till stöd för Rysslands ”militära specialoperation” i centrala Belgrad ökade ilskan. Den serbiska allmänna opinionen är avgjort mer positiv till Ryssland än opinionen i något annat land i Europa: enligt opinionsundersökningar nyligen betraktar bara 26% av serberna Ryssland som ansvarigt för invasionen av Ukraina. Serbiska regeringsmedia återger många ryska argument om kriget. Kurti har använt dessa yttre markörer på rysk-serbiskt brödraskap för att samla stöd för sina ansträngningar att hävda kontrollen över norr och befrämja Kosovos självständighet. Den 6 augusti lade en ledamot i det ukrainska parlamentet fram ett lagförslag om att erkänna Kosovo som självständigt land.⁶

Men vid en närmare undersökning börjar bilden av Serbien som Moskvas trogna tjänare att falla sönder. I FN har Serbien konsekvent röstat för att fördöma Rysslands invasion av Ukraina. Serbien har varit medlem i NATO:s bilaterala Partnerskap för fred sedan 2006. Under de senaste åren har Serbien deltagit i fler militärövningar med NATO än med Ryssland. Medan media i väst har hängt upp sig på att det finns kaffemuggar med Putins bild på i turistständer i Belgrad har Serbien i tysthet hållit möten på hög nivå i NATO:s högkvarter. Förra året tackade NATO:s generalsekreterare Jens Stoltenberg president Vučić för hans ”personliga engagemang” för samverkan mellan Serbien och NATO. De serbiska väpnade styrkorna har också i många år arbetat intimt med KFOR, NATO:s

4 [OSCE](#), Wien 2004.

5 [Euronews](#), 8 augusti 2022.

6 [European Pravda](#), 6 augusti 2022.

säkerhetsstyrka i Kosovo. Serbien kanske är proryskt inför hemmapubliken, men bakom stängda dörrar står det närmare väst.

Man får inte höra något av detta i redogörelser i någondera sidans media. Myten om ett evigt rysk-serbiskt brödraskap är alldeles för användbart för alla: Ryssland, NATO, Kosovo och Serbien. Men om kallkrigskämparna fortsätter med sitt vårdslösa ryktesspridande om krig är det också möjligt att de kommer att få det våld de vill ha.